

THE FUNCTION OF CONJUNCTION “AND” IN
FREE DIRECT AND INDIRECT DISCOURSES
(ACCORDING TO D. H. LAWRENCE’S SHORT STORY “THE MORTAL COIL”)

„და“ კავშირის ფუნქცია თავისუფალ პირდაპირ და არაპირდაპირ დისკურსში
(დ. ჰ. ლორენსის ნოველა „აღსასრულის“ მიხედვით)

Maia Bolashvili

Assistant at Gori State University,
Gori, Chavchavadze St. 53, 1400, Georgia,
PhD student of Batumi Shota Rustaveli State University,
Batumi, Rustaveli/Ninoshvili St. 32/35, 6000, Georgia,
+99599372723, bolashvilimaia@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4340-7671>

Abstract. Languages are distinguished according to their using and frequency of the types of connectives. As a conjunction is a device of connecting the chunks of information, it is naturally related to all the chunks of information and also how the writer’s narration is perceived and conveyed. In fact, using a conjunction helps a reader to comprehend in the insight of the entire discourse logic.

The present article deals with the function of the conjunction “and” in the free direct and indirect discourses as one of the most frequently used ways of cohesion in the English fiction and its transformation in the Georgian language. The analyses was carried out on the bases of outstanding English writer of the 20th century, David Herbert Lawrence’s short story “The Mortal Coil”.

It should be noted that D.H. Lawrence's rich creation is still not well known to the Georgian reading public and his research is not implemented at the proper level in terms of translation studies, except for those few scientific articles or only two doctoral theses, which have appeared in the Georgian scientific space for only a few years.

The purpose of the article is the in-depth introduction to the writer’s artistic philosophical and psychological thinking of his creation, the presentation and analysis of linguistic and stylistic means of expression and the correct finding of their dynamic equivalents in the process of translation into the target language (Georgian), which we believe will be noteworthy and will be taken into account both by modern and future philologists-translators.

This research is based on the opinions of modern theorists of translation, linguists and the author’s practical experience of translating activity.

The following circumstances were revealed in the result of the research:

In addition to the naturalness, accuracy and logic of the text transformed from the source language (SL) to the target language (TL), in the case of translation of connecting lexical units, the stylistic side must also be taken into account, because fictional texts do not exist without any stylistic devices and means of expression, which create a kind of difficulty for the translator.

The Georgian translation of several excerpts from D.H. Lawrence’s short story “The Mortal Coil” which was translated by us, reveals that the connecting words "and" and "but" acquire their connotative meaning through repetition and context (situational and linguistic), which was accurately transformed by the translator in the target language.

Keywords: cohesion, lexical unit, source language, target language, transformation, context.

მაია ბოლაშვილი

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტი,
 ქ. გორი, ჭავჭავაძის ქ. 53, 1400, საქართველო,
 ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი,
 ქ. ბათუმი, რუსთაველის/ნინოშვილის ქ. 32/35, 6000, საქართველო,
 +99599372723, bolashvilimaia@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4340-7671>

აბსტრაქტი. მაკავშირებელ სიტყვათა ტიპების და მათი სიხშირით გამოყენების მხრივ ენები ერთმანეთისგან საგრძნობლად განსხვავდება. ვინაიდან კავშირი ინფორმაციის ნაწილთა შორის ურთიერთობის საშუალებას წარმოადგენს, ამიტომ ის ბუნებრივად არის დაკავშირებული მის ყველა ნაწილთან და აგრეთვე იმასთან, თუ როგორ აღიქმება და გადმოიცემა მწერლის ნათქვამი. ფაქტობრივად, მაკავშირებელი ლექსიკური ერთეულის გამოყენება მკითხველს დისკურსის მთლიანი ლოგიკის არსში ჩაწვდომის საშუალებას აძლევს.

წინამდებარე სტატიაში მე-20 საუკუნის გამოჩენილი ინგლისელი მწერლის დევიდ ჰერბერტ ლორენსის მცირე პროზის ერთ-ერთი ნიმუშის, -“აღსასრულის” ანალიზისას გამოვლენილი და შესწავლილია ნოველაში არსებული კოჰეზიის (გადაბმის), -ინგლისურ მხატვრულ პროზაში ყველაზე მეტად გავრცელებული ერთ-ერთი ხერხის, მაკავშირებელი სიტყვა “დას” ფუნქცია პირდაპირი და ირიბი დისკურსის პროცესში და მისი ტრანსფორმაცია ქართულ ენაზე. ასევე მოკლედაა მიმოხილული დ.ჰ. ლორენსის, როგორც მოდერნისტი მწერლის მცირე პროზის ხასიათი.

აღსანიშნავია, რომ დ.ჰ. ლორენსის მდიდარი შემოქმედება ქართველი მკითხველი საზოგადოებისთვის ჯერ კიდევ კარგად ცნობილი არ არის და მისი კვლევაც თარგმანმცოდნეობის კუთხით სათანადო დონეზე არ ტარდება, გარდა იმ მწირი სამეცნიერო სტატიებისა თუ მხოლოდ ორი სადოქტორო სადისერტაციო ნაშრომისა, რომლებიც სულ რამდენიმე წელია, რაც ქართულ სამეცნიერო სივრცეში გამოჩნდა. სტატიის მიზანს სწორედაც მწერლის ფილოსოფიურ-ფსიქოლოგიური აზროვნების მხატვრული ქსოვილის სიღრმისეული გაცნობა, ლინგვისტურ-სტილისტიკური გამომსახველობითი საშუალებების წარმოჩენა-ანალიზი და სამიზნე ენაზე (ქართულზე) თარგმნის პროცესში მათ დინამიკურ ეკვივალენტთა მართებული მიგნება წარმოადგენს, რაც მიგვაჩნია, რომ საყურადღებო და გასათვალისწინებელი იქნება როგორც თანამედროვე, ასევე მომავალ განსწავლულ ფილოლოგ-მთარგმნელთათვის.

კვლევა ემყარება თარგმანის თანამედროვე თეორეტიკოს- ლინგვისტთა მოსაზრებებს და სტატიის ავტორის მთარგმნელობითი საქმიანობის პრაქტიკულ გამოცდილებას.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი გარემოებები:

წყარო ენიდან (SL) სამიზნე ენაზე (TL) ტრანსფორმირებული ტექსტის ბუნებრიობის, სიზუსტის და ლოგიკურობის გარდა, მაკავშირებელ ლექსიკურ ერთეულთა თარგმნის შემთხვევაში სტილისტიკური მხარეც უნდა იქნეს გათვალისწინებული, რადგან მხატვრული ტექსტის ქსოვილი სტილისტიკური ხერხების და გამომსახველობითი საშუალებების გარეშე არ არსებობს, რაც მთარგმნელს ერთგვარ სირთულეს უქმნის.

ჩვენ მიერ საანალიზოდ მოხმობილი დ.ჰ. ლორენსის ნოველის “აღსასრულიდან” რამდენიმე ამონარიდის ქართულ ენაზე შესრულებული თარგმანი ცხადყოფს, რომ “და” და “მაგრამ” მაკავშირებელი სიტყვები კონოტაციურ მნიშვნელობას გამეორების და კონტექსტის (სიტუაციური და ლინგვისტური) საშუალებით იძენს, რომელიც სრული სიზუსტით იქნა სამიზნე ენაზე მთარგმნელის მიერ ტრანსფორმირებული.

საკვანძო სიტყვები: კოჰეზია, ლინგვისტური ერთეული, წყარო ენა, სამიზნე ენა, ტრანსფორმაცია, კონტექსტი, კონოტაცია.

შესავალი. კოჰეზია (გადაბმა) გულისხმობს ლექსიკურ, გრამატიკულ და სხვა სახის კავშირებს, რომელიც ტექსტის სხვადასხვა ნაწილებს ერთმანეთთან აკავშირებს. ასეთი კავშირები ტექსტის ორგანიზებას, უფრო მეტიც, -მის შექმნას უწყობს ხელს და მკითხველს კონკრეტულ წინადადებათა ან პარაგრაფების სიტყვებისა და გამოთქმების გაგებას უადვილებს. კოჰეზია ზედაპირული, გარეგნული კავშირია; ის იმ ყოველდღიურ სიტყვებს და გამოთქმებს აკავშირებს, რომელიც შეგვიძლია დავინახოთ ან გავიგონოთ. კოჰეზიის ყველაზე საუკეთესო და დეტალური მოდელის ავტორებად ცნობილი ლინგვისტები, -ინგლისელი მაიკლ ჰალიდეი და ინდოელი რუქია ჰასანი არიან მიჩნეული (Halliday and Hasan, 1976: 304-306). თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ სხვადასხვა მოდელები ისეთ ლინგვისტთა მიერაც იქნა შემოთავაზებული, როგორებიც არიან: ქელოუ (Calow, 1974: 54-56), გუტვინსკი (Gutwinski, 1976: 31), დე ბოუგრანდი და დრესლერი (de Beaugrande and Dressler, 1981: 118-122) და ჰოი (Hoey, 1988 : 90).

ინგლისურ ენაში ჰალიდეი და ჰასანი კოჰეზიის ხუთ ძირითად საშუალებას გამოყოფენ. ესენია: ხსენება-მითითება, სუბსტიტუცია (ჩანაცვლება), ელიფსი, მაკავშირებელი ლექსიკური ერთეულები და ლექსიკური კოჰეზია.

ხსენება-მითითების, სუბსტიტუციის და ელიფსისგან განსხვავებით მაკავშირებელი სიტყვები მკითხველისგან ტექსტში გამოტოვებული ინფორმაციის მოძიებას ან სტრუქტურული ცარიელი ადგილების შევსებას კი არ ითხოვს, არამედ სიგნალს გვამღევს იმის შესახებ, თუ რამდენად გასაგებია მისთვის ის, რაც მწერალს სურდა რომ ეთქვა. მაკავშირებელი ზოგად კავშირებს გამოხატავენ, რომელთაგან ძირითადი შემდეგი ტიპებია:

1. დამატებითი (additive): და (and), ან (on), გარდა ამისა (in addition), ამასთანავე (furthermore), აგრეთვე (besides), ანალოგიურად (similarly), მსგავსად (likewise), შეპირისპირებით (by contrast), მაგალითად (for instance);

2. მაპირისპირებელი (adversative): მაგრამ (but) , ჯერ კიდევ (yet), თუმცა (however), ნაცვლად (instead), მეორეს მხრივ (on the other hand), მიუხედავად ამისა (nevertheless), ნებისმიერ შემთხვევაში (at any rate), ნამდვილად (as a matter of fact);

3. შემთხვევითი (casual): ასე რომ (so), შესაბამისად (consequently), ამას მოსდევს (it follows), რაც შეეხება (for), იმიტომ, რომ (because), ამ შემთხვევაში (under the circumstances), ამ მიზეზით (for this reason)

4. დროებითი (temporal): შემდეგ (then), მერე (next), ამის შემდეგ (after that), დროდადრო (on another occasion), დასკვნაში (in conclusion), ერთი საათის მოგვიანებით (in an hour later), საბოლოოდ (finally), ბოლოს (at last)

5. განგრძობითი: ახლა (now), რა თქმა უნდა (of course), კარგი (well), მაინც, ყოველ შემთხვევაში (anyway), აუცილებლად (surely), ყველაფრის შემდეგ (after all).

თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ კონტექსტიდან გამომდინარე, ერთიდაიგივე მაკავშირებელი სიტყვა შეიძლება განსხვავებული კავშირებისთვის იქნას გამოყენებული და ასევე გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ურთიერთკავშირი შესაძლებელია სხვადასხვა საშუალებებითაც გამოიხატოს; მაკავშირებელი ლექსიკური ერთეულის გამოყენება დროებითი და შემთხვევითი კავშირების აღმნიშვნელ ერთადერთ საშუალებას არ წარმოადგენს. მაგ; ინგლისურ ენაში დროებითი სახის ურთიერთკავშირი შესაძლოა ისეთი ზმნების დახმარებითაც გადმოიცეს, როგორიცაა “მიყოლა”, “მიდევნება” (follow) ან “წინ უძღოდა” (precede), ხოლო შემთხვევითობის მაჩვენებელი კავშირი ასევე შესაძლებელია, რომ ზმნების “გამოწვევა”(to cause) და “ რაიმე შედეგამდე მისვლის” (to

lead to) საშუალებით განხორციელდეს. ფაქტობრივად, ინგლისურ ენაზე მოსაუბრისათვის ისეთი სემანტიკური ურთიერთკავშირის მიხედვით, როგორცაა დროთა თანამიმდევრობა წარმოადგენს, მაშინაც კი ძალიან მარტივია, როცა ასეთი ექსპლიციტური კავშირი ტექსტში არც არსებობს. მაკავშირებლურად გამოყენებული სიტყვები არა მხოლოდ გარეგანი მოვლენების, არამედ ტექსტის ან კომუნიკაციური სიტუაციების შიგნით საჭირო კავშირებისთვისაც გამოიყენება.

დღემდე საკამათოდ ითვლება საკითხი, რომელიც წინადადებების შიდა კავშირებს შეეხება. ზოგიერთი ლინგვისტის აზრით, ასეთი სახის კავშირები არ შეიძლება კოჰეზიურად ჩაითვალოს, რადგან კოჰეზია მხოლოდ წინადადებათა შორის კავშირს გულისხმობს და არა მათ შიგნით (Halliday and Hasan, 1976: 228). ეს იმას ნიშნავს, რომ მაქვემდებარებელი მაკავშირებლები კავშირთა არც ერთ ტიპს არ მიეკუთვნება.

მე-20 საუკუნის 20-იანი წლების გამოჩენილი ინგლისელი მწერლის, პოეტის, ესეისტის და ფერმწერის დევიდ ჰერბერტ ლორენსის (1885-1930) მცირე პროზა მწერლის მიერ ხშირად გამოყენებული კოჰეზიის საინტერესო და მრავალფეროვან შემთხვევას გვთავაზობს, რომელიც ავტორს უმეტესად გამეორების, როგორც ერთ-ერთი სტილისტური ხერხის სახით აქვს წარმოდგენილი და მათი მნიშვნელობა სხვადასხვა კონტექსტში შესაძლოა განსხვავებული ფუნქცია მიენიჭოს.

დევიდ ჰერბერტ ლორენსის როგორც რომანისტიკის რეპუტაცია ლიტერატორ-კრიტიკოსთა წრეებში იქამდე იდგა ექვქვემ, ვიდრე მისი მხატვრული პროზა მისივე თანამედროვე ლიტერატურის ცნობილმა კრიტიკოსმა ფრენკ რეიმონდ ლევისმა (1895-1978) მისი აკადემიზმი პირველმა აღიარა 1950 წელს (Leavis, 1955: 45).

21-საუკუნის დასაწყისში აკადემიურ კონტექსტში ლორენსის ქება ძირითადად მოგზაურობის ჩანაწერების, ესეებისა და მცირე პროზის შესახებ ისმოდა. თუმცა დღესდღეობით მეტ უპირატესობას მის მცირე პროზას ანიჭებენ. მწერლის სქელტანიანი რომანები თავისი იდეოლოგიური ჟინიანობით თუ მოსაწყენი გამეორებებით, ენის რიტმული გამოყენებით ზოგჯერ მკითხველის გაუცხოვებას იწვევს. მათგან განსხვავებით, მწერლის მცირე პროზა მახვილგონივრული ფსიქოლოგიური ანალიზით, სიმბოლიზმის, მოქმედების ადგილის და დროის მძაფრი გამოყენებით და მათთვის დამახასიათებელი დასაწყის-დასასრულით გამოირჩევა.

უელდონ თორნტონის აზრით (Thornton, 1993: 3-29), ლორენსის მიმართება მოთხრობის, როგორც ლიტერატურული ჟანრის ტრადიციასთან უჩვეულოდ ბუნდოვანია და ეს ნაწილობრივ აიხსნება იმით, რომ მოთხრობა ყველა თანამედროვე ლიტერატურულ ფორმას შორის ყველაზე ნაკლებადაა განსაზღვრული ლიტერატურული პირობითობით.

თარგმანმცოდნე თამარ ოსიძე აღნიშნავს (ოსიძე, 2020: 102), რომ ლორენსის მოთხრობა ყოველთვის შეეხება რომელიმე კერძო შემთხვევას, მის წერილებსა თუ ესეებში ღიად გაჟღერებული რომელიმე იდეის ვარიაციას, თუმცა ლორენსის დოქტრინები მისი მოთხრობების განხილვისას არ უნდა გამოვიყენოთ, როგორც ამოსავალი დებულებები. გამოსაყოფია ორი კრიტერიუმი, რომელთა მიხედვითაც უნდა შევავსოთ ლორენსის პერსონაჟები. ესენია: 1) სურვილი, უპასუხოთ ცხოვრების ახალ მოთხოვნებს; 2) მცდელობა, გაექცნენ ცხოვრებისეულ ცვლილებებს და საკუთარ ნაჭუჭში ჩაკეტონ.

ლორენსის მოთხრობის მკითხველმა არ უნდა გამორიცხოს მომდევნო წაკითხვისას ნაწარმოების განსხვავებული რაკურსით დანახვის ალბათობა, რომელიც წინაზე უფრო ნაყოფიერი და შთაბეჭდილებებით მდიდარი შეიძლება აღმოჩნდეს.

ელიზაბეტ ბაუენის აზრით, ლორენსი მაღალი კლასის მოდერნისტი შემოქმედია, რომლის მცირე პროზა მის რომანებს ხარისხით არამც თუ ჩამოუვარდება, არამედ მათზე აღმატებულიცაა. ყველა ხედვა, მგზნებარება, სიმშვიდე და ის გამჭვირვალე დაკვირებულობა, რითიც ლორენსია დაჯილდოებული, მის მოთხრობებში აშკარად იგრძნობა. მან თავისი მოთხრობები 1914-1918 წლების პირველი მსოფლიო ომის

პერიოდში შექმნა და “ინგლისი, ჩემი ინგლისის” და “ჭიამაიას” კრებულში გაერთიანებული მოთხრობები იმ დროის ფსიქოლოგიურ ატმოსფეროს ქმნიან ინგლისურ ლიტერატურაში. მან ეს მუხტი ომის შემდგომ პერიოდში შექმნილ მოთხრობათა ციკლშიც შეინარჩუნა და ბაუნს მიაჩნია, რომ ლორენსი ინგლისის უმშვენიერესი ნოველისტია. ის ნამდვილად იმ პირველ ექვსეულში შედის, სადაც კიპლინგი, სომერსეტ მოემი, ოლდოს ჰაქსლი, უილიამ პლომერი და ქეთრინ მენსფილდი მოიაზრებიან. (Bowen, 1991:88)

ლორენსის შემოქმედების ინგლისელი მკვლევარი, ენდრუ ჰარისონი აღნიშნავს, რომ ლორენსმა შეძლო უხეში, სიტყვაძვირი, ძლევამოსილად ემოციური ქალების და კაცების ცხოვრებას ჩაწვდომოდა (Harrison, 2008: 23). ე.ჰარისონი ლორენსის მცირე პროზას სამ პერიოდად ყოფს: 1.ადრეული რეალისტური მოთხრობები; 2.მოდერნისტული ზღაპრები და 3. გვიანდელი პერიოდის იგავ-არაკები და სატირული ნოველები.

ლორენსის რომანებზე დიდი გავლენა იქონია მე19 საუკუნის ორი რეალისტი მწერლის, -ჯორჯ ელიოტის და თომას ჰარდის შემოქმედებამ. მისი ახლო მეგობარი და ზოგჯერ საყვარელიც ჯესი ჩემბერსი (Chambers, 1980: 56-61) თავის მემუარებში წერს, რომ ლორენსი დაჟინებით, სიღრმისეულად ჩაჰკირკიტებდა ელიოტის სიუჟეტების სტრუქტურას, როცა თავისი პირველი რომანის “თეთრი ფარშევანგის” (“The White Peacock”) შექმნას აპირებდა, ხოლო ჰარდის შემოქმედება მას რომანტიკული ტრაგედიის, ბედისწერის ძალების და გარემოებათა აღწერის უნარში დაეხმარა.

თუმცა მცირე პროზის შექმნის შემთხვევაში მშობლიური ტრადიცია ნაკლებად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა. ამ ჟანრის ლორენსის ადრეული პერიოდის შემოქმედებაზე დიდი გავლენა მოახდინეს ისეთმა რუსმა და ფრანგმა მწერლებმა, როგორებიც იყვნენ: ანტონ ჩეხოვი, მაქსიმ გორკი, გი დე მოპასანი, ბალზაკი და პროსპერ მერიმე. ამ მწერლებისგან ლორენსმა ნამცეც-ნამცეც შეაგროვა წერის ფორმალური ხელოვნების გამჭრიახობა. მან ფრანგ მწერლებში აღმოაჩინა, მაგალითად “ დინჯი, სამართლიანი, დაუნდობელი რეალიზმი”, რომელმაც მელოდრამისა და სენტიმენტალიზმისკენ მისი ადრეული ტენდენცია შეაჩერა. მაშინ, როდესაც მწერალი მოქმედი პირებისა და თემების წარმოსაჩენად ძალიან ბევრი ინფორმატიული დიალოგების გამოყენების და პროზაში უამრავი პოეტური ელემენტების შემოტანისკენ იყო მიდრეკილი, ფრანგი მწერლები “შკაფიო აღწერას ან ნარატივს” ეყრდნობოდნენ და მოქმედი პირების გამოსავლენად “ უმნიშვნელო ინციდენტებს” იყენებდნენ (Boulton, 1996: 234).

ასეთი ლიტერატურული მენტორებით აღფრთოვანებულმა ლორენსმა მე-19 საუკუნის ევროპული ტრადიციის ენიგმატური რეალისტური ნოველის გაკვეთილები ძალიან სწრაფად აითვისა. დისკრიფციული ეკონომია და მცირე დეტალებზე ყურადღების გამახვილება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო და თხრობის ლაკონიზმი კომპლექსური თემებისადმი არა დისკრიფციულ მიდგომას, არამედ დიდი მონდომებით შერჩეულ დიალოგსა და მნიშვნელოვან ქმედებაზე ფოკუსირებას ნიშნავდა. მოკლედ რომ ვთქვათ, მან ისწავლა, თუ როგორ ეჩვენებინა და არა ეამბნა.

ლორენსის მხატვრული პროზა შეუზღუდავი, ილუზიური და ბუნდოვანია. “ქრიზანთემების სურნელი” (“Odour of Chrysanthemums”), “პრუსიელი ოფიცერი” (“The Prussian Officer”), “ინგლისი, ჩემი ინგლისი” (“England, My England”), “კაცი, რომელსაც კუნძულები უყვარდა” (“The Man Who Loved Islands”) თავისუფალი პირდაპირი დისკურსის შემცველი მოთხრობებია, მათი მთავარი გმირები საუთარ თავსდატეხილი ფიზიკური და ემოციური ცვლილებების შეცნობისთვის იბრძვიან.

მოთხრობაში “უსინათლო” (“The Blind Man”), რომელიც სხვებთან შედარებით ნაკლებად ფსიქოლოგიური ხასიათისაა, სხვა მოთხრობების მსგავსად, მთავარი მოქმედი პირების ცნობიერების ტრანსფორმაციის უცნაური და იდუმალი პროცესებია აღწერილი.

“სიყვარული თივის ზვინებში” (“Love Among The Haystacks”), “ქორეპისკოპოსის ქალიშვილები” (“Daughters of the Vicar”), “ ჩალვადარის ქალიშვილი” (“The Horse-Dealer’s

Daughter”) იქ მთავრდება, სადაც შეიძლება სხვა მოთხრობები დაიწყოს თავისი ახალი წყვილებით, გაურკვეველ მომავალს რომ შეჰყურებენ.

ისეთი სატირული ნოველების დასასრულიც კი, როგორცაა “ჩალვადარის ქალიშვილი” (“The Horse-Dealer’s Daughter”) და “ნივთები” (“Things”) კრიტიკულად მნიშვნელოვან ორაზროვან ელემენტებს შეიცავს.

ლორენსი ხშირად ეხება ადამიანის ხასიათის ამოუხსნელ, საეჭვო თუ უაზრო ასპექტებს, რომლებიც გვთავაზობენ, რომ სწორედაც ეს თვისებებია ის, რასაც ჩვენი “მე” წარმოადგენს.

დევიდ ჰერბერტ ლორენსის რომანის “ვაჟიშვილები და საყვარლების” (“Sons and Lovers”) წაკითხვის შემდეგ, ვირჯინია ვულფი აღნიშნავდა, რომ ლორენსის საუკეთესო მოთხრობებად შეიძლება ისინი ჩაითვალოს, რომლებიც “ იმაზე მეტი სიცოცხლითაა სავსე, ვიდრე ვინმეს უფიქრია, თუ ნამდვილი ცხოვრება რას შეიძლება წარმოადგენდეს” (Woolf, 1947:79-82). ეს მოთხრობები თავიანთი საოცრებებითა და საშინელებებით, მცირე ხნით დაფიქრების თუ გამოცდილების შემენის საშუალებასაც კი გვაძლევენ ცხოვრების გადაჭარბებული უცნაურობების შესახებ.

საკვლევი მასალა და მეთოდები. საკვლევ მასალად გამოყენებული დევიდ ჰერბერტ ლორენსის მცირე პროზის ერთ-ერთი ნიმუში “აღსასრული” (“The Mortal Coil”).

მეთოდები: ემპირიული და კომპარატივისტული.

მსჯელობა. დ.ჰ.ლორენსი სამოცი მცირე პროზის ავტორია, რომელთაგან ნოველა “აღსასრული” (“The Mortal Coil”) მან 1917 წელს დაწერა და 1928 წელს გამოქვეყნებულ მის მოთხრობათა კრებულში, -სათაურით “რჩეულ მოთხრობებშია” გაერთიანებული (D.H. Lawrence, 1928: 113) სხვადასხვა წლებში დაწერილ მოთხრობებსა და ნოველებთან ერთად.

აღნიშნულ ნოველაში “და” კავშირის გამოყენებისა და მისი ფუნქციის შესახებ ფრიად საყურადღებო კვლევა ცნობილი გერმანელი ლინგვისტის, მიუნხენის ლუდვიგ-მაქსიმილიანის უნივერსიტეტის პროფესორ-ემერიტუსის, ლიტერატორისა და ლიტერატურის ემპირიული კვლევის დამფუძნებლის, ვილი ვან პირის სახელთანაა დაკავშირებული. ვან პირი “და” კავშირის გამოყენების კლასიფიკაციას ახდენს და აღნიშნავს, რომ ამ ნოველაში აღნიშნული მაკავშირებელი სიტყვა 201-ჯერაა გამოყენებული, თუმცა მათგან 19 (ანუ 9.45%) მის მიერ ოთხ ჯგუფად ჩამოყალიბებული (დამატებითი, დროებითი, კაზუალური, მაპირისპირებელი) სახეობიდან არც ერთს არ განეკუთვნება. ვან პირის მიერ შემუშავებული მაკავშირებელი სიტყვა “დას” ასეთი კლასიფიკაცია პირველად ჰალიდი და ჰასანმა შემოგვთავაზეს (Halliday and Hasan, 1976: 242-243), რომლის მიხედვითაც მისი გამოყენების ყველაზე დიდი რაოდენობა “დამატებითი” ფუნქციის მნიშვნელობით გხვდება, სადაც ის როგორც ფრაზული, ასევე რთული წინადადების შეთანხმების მაკავშირებლად გამოიყენება.

პირველი პრობლემური შემთხვევა, რომელსაც ვან პირი ციტირებს, შემდეგში მდგომარეობს:

“She looked in wonder for a few moments. **And** what does it stand for now? She said. “A magnificent second-lieutenant!” (Lawrence, 1928:115) (1)

ამ პასაჟის ქართული თარგმანი ასეთია:

“მცირე ხანს ქალი გაკვირვებული ჩანდა.” და ახლა ეს რას ნიშნავს? თქვა მან.”ჩინებული უმცროსი ლეიტენანტი!” (თარგმანი მ.ბოლაშვილის)

აქ “და” კავშირით ქალის თავისუფალი პირდაპირი დისკურსის დასაწყისია გადმოცემული, რაზეც ვან პირი შეკითხვის სახით პასუხობს:

“ნოველის კონტექსტიდან ნათლად ჩანს, რომ ქალი საუბარს მცირე ხნიანი დუმილის შემდეგ იწყებს. საინტერესოა, პირველივე ფრაზა მაკავშირებელი სიტყვით

რატომ იწყება? თუ კავშირები, როგორც საყოველთაოდაა აღიარებული, ისეთ ლინგვისტურ ელემენტებს წარმოადგენენ, რომლებიც სხვა ლინგვისტურ ელემენტებს ერთმანეთთან აკავშირებს (სიტყვის ეტიმოლოგიიდან გამომდინარე), მაშ, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში “და” კავშირით რა უკავშირდება ერთმანეთს?” (Peer, 2001: 363-379).

როცა ზემოთმოყვანილ პასაჟში “და” კავშირის ფუნქცია რთულია დისკურსის ანალიზის ჩარჩოში იქნას კლასიფიცირებული, ამ შემთხვევაში მისი გამოყენება სხვა კონტექსტუალური მიზეზებით უნდა აიხსნას. ჩვენის აზრით, აქ “და” არა მხოლოდ ორ მარტივ მომდევნო სამეტყველო აქტებს აკავშირებს ერთმანეთთან, რომელსაც თავისუფალი პირდაპირი დისკურსის დაწყებისთანავე აქვს ადგილი, არამედ სავსებით შესაძლებელია, რომ ის ასევე დუმილის მომენტების ერთმანეთთან დასაკავშირებლად იყოს გამოყენებული. “დას” ერთ-ერთი პრაგმატული ფუნქციის დადგენის შემდეგ, რომელიც თავისუფალი პირდაპირი საუბრის დაწყებისთანავე წარმოშობილი, ვან პირი “და” კავშირის სხვა შემთხვევებში გამოყენებასაც პრობლემურად მიიჩნევს. მაგ;

“She stood watching as he sat bent forward in his stupefaction. The fire cloth of his uniform showed the moulding of his back. **And** something tortured her as she saw him, till she could hardly bear it...” (2)

ქართული ვარიანტი:

“ქალი იდგა და კაცს ათვალიერებდა, რომელიც გახევებული იჯდა. მაღალი ხარისხის ნაჭრისგან შეკერილ სამხედრო ფორმაში კაცის ჩამოსხმული ზურგი ჩანდა. **და** ქალი კაცის დანახვისთანავე რაღაცამ დატანჯა, ძლივს რომ ითმენდა..” (თარგმანი მ.ბოლაშვილის)

მიგვაჩნია, რომ ვან პირის მიერ მოყვანილ ამ მაგალითში “და” კავშირი ქალის შემეცნებითი მდგომარეობიდან მენტალურ ქმედებამდე ცვლილებას უკავშირდება, რაც “და” კავშირის გამოყენებას ზუსტად ამ პოზიციაში საჭიროებს. თუმცა აღნიშნული შემთხვევა თავისუფალ ირიბ დისკურსს უკავშირდება. ვან პირის მიერ “და” მაკავშირებელი ლექსიკური ერთეულის ბოლო მაგალითში არსებობაც ისევ და ისევ როგორც მოქმედი პირის განსხვავებული კონკრეტული მდგომარეობის გამომხატველად უნდა გაანალიზდეს.

“He bent down **and** kissed her. **And** still her clear, rather frightening eyes seemed to be searching for him inside himself.” (3)

ქართული ეკვივალენტი:

“კაცი დაიხარა **და** ქალს აკოცა. **და** ქალის ნათელი, საკმაოდ შეშინებული თვალები თითქოს, კაცს ეძებდა თავად კაცში”. (თარგმანი მ.ბოლაშვილის)

აქ “დას” ორივე შემთხვევაში გამოყენება ფიზიკური ქმედებიდან ინტერქატიულ ქმედებაზე გადასვლითაა განპირობებული, რადგან ნოველის ბოლო ნაწყვეტში მოქმედების აღწერას ნარატორის ხმა ჰქირდება, მაშინ, როცა მეორე წინადადების ინტერპრეტაცია შესაძლოა მოხდეს როგორც კაცის მიერ ქალის შეცნობა. ამგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას თვითონ ტექსტუალური საფუძველი გვაძლევს: შეფასებითი rather frightening (საკმაოდ შეშინებული), ბუნდოვანი seemed (ჩანდა, თითქოს) და უკუქცევითი ნაცვალსახელი himself (მან თვითონ, ისევ მასში). ასე, რომ ამ შემთხვევაში არა მხოლოდ მოქმედი პირის სხვადასხვა მდგომარეობა, არამედ ორი სხვადასხვა პერსონაჟის თვალსაზრისია “და” კავშირით ერთმანეთთან დაკავშირებული. მაკავშირებლების ამგვარი გამოყენება, როცა ის განსხვავებულ თვალსაზრისებს ერთმანეთთან აკავშირებს, კიდევ უფრო ცხადი შემდეგი მაგალითიდან ხდება:

“Ha!” she cried suddenly.” It wouldn’t come to that, either. If they kick you out of the army, you’ll find somebody to get round-you’re like a cat, you’ll land on your feet”.

“**But** this was just he was not. He was not like a cat. His self-mistrust was so deep. Ultimately he had no belief in himself, as a separate isolated being. He knew he was sufficiently

clever, an aristocrat, good-looking, the sensitive superior of most men. The trouble was, that apart from the social fabric he belonged to, he felt himself nothing, a cipher...”(4)

ქართული თარგმანი:

“აჰა!” უცბად წამოიყვირა ქალმა. ასეც არ მოხდება. თუ ჯარიდან გამოგაგდებენ, ვინმეს იპოვი, რომ მოატყუო. კატას გაეხარა, იღბლიანი ხარ”.

“მაგრამ კაცი ასეთი სულაც არ იყო. კატას არაფრით ჰგავდა. საკუთარი თავის მიმართ ღრმა უნდობლობის განცდა ტანჯავდა. ბოლოს და ბოლოს, როგორც მარტოსულ არსებას, არანაირი რწმენა არ გააჩნდა. იცოდა, რომ საკმარისად ჭკვიანი იყო, არისტოკრატი, კარგი შესახედავიც და უმეტეს მამაკაცთა შორის ყველაზე მგრძობიარეც. უბედურება ის იყო, იმ სოციალურ ფენაზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, რომელსაც ეკუთვნოდა, თავს არარაობად გრძობდა..” (თარგმანი მ. ბოლაშვილის)

ამ შემთხვევაში მაკავშირებელი სიტყვა “მაგრამ” შესაძლებელია განხილულ იქნას, როგორც არა მხოლოდ ქალის სიტყვების და მამაკაცის საკუთარ თავზე შექმნილ აზრის ერთმანეთთან დასაკავშირებლად, ასევე მთხრობელის მიერ კაცის რეალური ხასიათის შესახებ გამოხატული აზრის მაკავშირებლადაც.

ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრების გარდა ეს ლექსიკური ერთეული ასევე ერთმანეთს უპირისპირებს ორი მთხრობელის მიერ გადმოცემულ თვალსაზრისს. სიტყვა “მაგრამ”-ის გამოყენება, რითაც ნოველის ახალი პარაგრაფი იწყება ისევ ჩვენს მიერ განხილული “და”-ს მსგავსია.

დასკვნები. “და” და “მაგრამ” მაკავშირებელი სიტყვების პოტენციალის შესახებ გამოტანილი დასკვნები, რომელთა მიხედვითაც ისინი არა მხოლოდ განსხვავებული ლინგვისტური ერთეულების დასაკავშირებლად გამოყენებული, არამედ მოქმედი პირის სხვადასხვა მდგომარეობასაც გადმოსცემს, აღნიშნულ მაკავშირებელთა მნიშვნელობებს ახალ ფუნქციას ანიჭებს, რომელიც შესაძლებელია მათი უფრო მეტად სტანდარტული დისკურსის ფუნქციას დაემატოს. თუმცა, ამასთანავე თუ მაკავშირებელი სიტყვების პერსპექტიული ცვლილებების შესაძლებლობასაც ვაღიარებთ, ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, იმ შემთხვევებში, სადაც ორი მთხრობელი პერსონაჟის გადაკვეთა ხდება, მაშინ შესაფერისი ლინგვისტური ჩარჩოს მოძებნაა საჭირო, რომელიც თავისუფალი პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკურსის დასაწყისის მაკავშირებლების ფუნქციის ახსნას შეძლებს.

თარგმანის თანამედროვე თეორიებზე დაყრდნობით და საკუთარი მთარგმნელობითი საქმიანობის პრაქტიკიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ წყარო ენიდან (SL) სამიზნე ენაზე (TL) სხვადასხვა სახის ტექსტების და განსაკუთრებით მხატვრული ლიტერატურის თარგმნის პროცესში კოჰეზიის შესახებ მეტი ცოდნა და დაკვირვებაა საჭირო. ამასთანავე, ნებისმიერი მაკავშირებელი ელემენტი კოჰეზიად უნდა იქნას მიჩნეული, რადგან ისინი ტექსტის ისეთ შემადგენელ ნაწილთა შორის ურთიერთკავშირისთვისაა გამოყენებული, როგორცაა წინადადებები, რთული წინადადებები (მთავარი და დამოკიდებული) ან პარაგრაფები. მთარგმნელი სიზუსტესა და ბუნებრიობას შორის ბალანსის დაცვას უნდა შეეცადოს. შეესაბამება თუ არა თარგმანი წყარო ენის ტექსტის კოჰეზიის გამოყენების ნიმუშებს ან მათთან მიახლოებას თუ მაინც ცდილობს, საბოლოო ანალიზში დამოკიდებული იქნება თარგმანის მიზანსა და იმ თავისუფლების ხარისხზე, რის უფლებასაც მთარგმნელი ინფორმაციის გადანაწილებასა და ნათარგმნი ტექსტის ნაწილებს შორის ურთიერთობის სიგნალების შეცვლის პროცესში გრძნობს. აღნიშნულ შემთხვევაში, რა გზაც არ უნდა აირჩიოს მთარგმნელმა, ყველას ექნება თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები. რადგან წყარო ენის ნორმების ზედმიწევნით დაცვა შეუძლებელია, მისაღებია, რომ თავისი მთლიანი მნიშვნელობით სამიზნე ენაზე ტრანსფორმირებულმა ტექსტმა მინიმალური ცვლილება განიცადოს.

მადლიერება. მადლიერებას გამოვხატავთ ფილ. მეცნიერებათა დოქტორის, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორის ნანა მაზმიშვილის მიმართ, რომელიც დამეხმარა სტატიისთვის საჭირო მასალის მოძიებასა და კვლევაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ოსიძე, თ. (2020). *დევიდ ჰერბერტ ლორენსის მხატვრული პროზის ტრანსლატოლოგიური კვლევისათვის (ბიბლიური ალუზიის და გამეორების სტილისტური ხერხის მაგალითზე)*. ფილოლოგიის დოქტორის (PhD) აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაცია. თბილისი.
- Baker, M. (2011). *In Other Words. A Coursebook on Translation*. Routlage.
- Boulton, J. T. Ed., (1996). *The Selected Letters of D.H. Lawrence*. Compiled and Edited by James T. Boulton.
- Bowen, E (1991) *A Study of the Short Fiction*. NY: Twayne.
- Calow, K. (1974). *Discourse Considerations in Translating the Word of God*. Michigan. Zondervan.
- Chambers, J. (1980). *D.h. Lawrence. A Personal Record*. Cambridge University Press.
- De Beaugrande and Dressler. (1978) *Factors in a Theory of Poetic Translating*. Assen.
- Gutwinski, W. (1976). *Cohesion in Literary Text*. The Hague& Paris. Mouton.
- Halliday, M. and Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Harrison, A. (2008). *D.H. Lawrence Selected Short Stories*. Tirril: Humanities-Ebooks.
- Hoey, M. (1988). *The Clustering of Lexical Cohesion in Non-Narrative Text*. Trondheim Papers.
- Lawrence, D.H. (2011). *Collected Short Stories*. Collins Classics.
- Leavis, F.R. (1955). *Lawrence and Class*. In his D.H. Lawrence: Novelist. London: Chatto & Windus.
- Peer, V.W. (2001). *New Perspectives on Narrative Perspective*. New York.
- Smith, R.N. and Frawley, W.J. (1983). *Conjunctive Cohesion in four English genres*.
- Sotirova V. (2012). *D.H. Lawrence and Narrative Viewpoint*. London. New Delhi. New York. Sydney.
- Thornton, W. (1993). *D.H. Lawrence: A Study of Short Fiction*. New York: Twayne.
- Woolf, V. (1947). *The Moment and Other Essays*. London: Hogarth Press.

REFERENCES:

- osidze, t. (2020). *devid Herbert' lorensis mkhat'vruli p'rozis t'ranslat'ologiyuri k'vlevisatvis (bibliuri aluziis da gameorebis st'ilisturi kherkhis magalitze) [For a translational study of David Herbert Lawrence's fictional prose (on the example of biblical allusion and stylistic technique of repetition)]*. Dissertation submitted for the academic degree of Doctor of Philology (PhD). Tbilisi.
- Baker, M. (2011). *In Other Words. A Coursebook on Translation*. Routlage.
- Boulton, J. T. Ed., (1996). *The Selected Letters of D.H. Lawrence*. Compiled and Edited by James T. Boulton.
- Bowen, E (1991) *A Study of the Short Fiction*. NY: Twayne.
- Calow, K. (1974). *Discourse Considerations in Translating the Word of God*. Michigan. Zondervan.
- Chambers, J. (1980). *D.h. Lawrence. A Personal Record*. Cambridge University Press.
- De Beaugrande and Dressler. (1978) *Factors in a Theory of Poetic Translating*. Assen.
- Gutwinski, W. (1976). *Cohesion in Literary Text*. The Hague& Paris. Mouton.

- Halliday, M. and Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Harrison, A. (2008). *D.H. Lawrence Selected Short Stories*. Tirril: Humanities-Ebooks.
- Hoey, M. (1988). *The Clustering of Lexical Cohesion in Non-Narrative Text*. Trondheim Papers.
- Lawrence, D.H. (2011). *Collected Short Stories*. Collins Classics.
- Leavis, F.R. (1955). *Lawrence and Class*. In his *D.H. Lawrence: Novelist*. London: Chatto & Windus.
- Peer, V.W. (2001). *New Perspectives on Narrative Perspective*. New York.
- Smith, R.N. and Frawley, W.J. (1983). *Conjunctive Cohesion in four English genres*.
- Sotirova V. (2012). *D.H. Lawrence and Narrative Viewpoint*. London. New Delhi. New York. Sydney.
- Thornton, W. (1993). *D.H. Lawrence: A Study of Short Fiction*. New York: Twayne.
- Woolf, V. (1947). *The Moment and Other Essays*. London: Hogarth Press.